

Relacions entre Cervera i Santa Coloma de Queralt (S. XV-XVII)

per Josep M.ª LLOBET i PORTELLA

INTRODUCCIÓ

Els habitants de Cervera i els de Santa Coloma, durant els segles xv, xvi i xvii, tingueren amplis contactes. Aquestes relacions entre les dues comunitats es fan evidents, principalment, en tres camps: el comerç a través de les fires, les qüestions bèl·liques —reflectides pels processos veïnals— i la pesta, terrible flagell que assolava la població.

En aquest breu estudi ens hem basat exclusivament en els documents guardats a l'Arxiu Històric de Cervera. Hem estat temptats d'enriquir-lo amb l'extraordinari cabdal d'informació que representa la *Història de Santa Coloma de Queralt* de mossèn Joan Segura, però, en considerar que les notícies del modèlic historiador citat ja són del domini públic, hem volgut que aquests comentaris fossin exclusivament sobre documentació inèdita o poc coneguda.

Seguirem una exposició cronològica i no per matèries, ja que aquestes són poques; bàsicament, les tres citades anteriorment. Això ens permetrà veure l'evolució dels lligams entre les dues viles durant aquests tres segles; relacions que, com veurem, no sempre foren cordials, però que quan les circumstàncies eren adverses, la mútua col·laboració no es feia esperar.

La primera notícia que l'arxiu cerverí ens ha ofert sobre Santa Coloma, és la còpia d'una carta que els paers trameteren als jurats colomins, a petició d'aquests últims, en la que els comunicaven les ordinacions que regien per a la botiga del blat de la vila. Porta data de 26 de maig de 1413 i els assabentava que la gent de Cervera havien de manifestar sota jurament la quantitat de blat que posseïen i que calia lliurar-ne certa porció a la botiga comunal, per a ser venuda als qui en necessitaven. A més els comunicava que el cereal era pagat als pagesos per Santa Maria d'agost.¹

També són abundants les notícies, a mitjan d'aquest segle, de procesos veïnals que la Universitat de Cervera feia a determinats senyors que exercien violències contra certs pobladors que, tot i essent d'apartats llocs, havien entrat en veïnatge de Cervera.

Així, trobem que l'any 1445 el senyor de Santa Coloma va fer oferta a la vila de Cervera, per ajudar-la en el procés declarat contra Agramunt, de 40 homes a cavall i 200 a peu. Es de remarcar que l'escrivà anotà al final: «per tant faç ací la present memòria que temps sdevenidor tal honor no caygue en oblit».²

Semblantment, l'any 1453, el noble Guerau de Queralt va ser demanat per raó del procés veïnal fet contra Rajadell. Contestà amb l'ofertament d'ell mateix i de la seva baronia.³

De nou, l'any 1456, al mencionat noble se li va demanar ajut per un nou procés veïnal, aquesta vegada contra les Sitges. En dita ocasió, Guerau de Queralt va oferir 10 homes a cavall i 50 a peu.⁴

Però aquest mateix any és citat un enemic que és més temible que els exèrcits i que fa que la gent de Santa Coloma marxi de la vila: la pesta. El Consell de Cervera disposa que es repeteixi una crida que assabentava els veïns de certes limitacions en l'acceptació de forasters.⁵

A principis de l'any 1460, sembla que les epidèmies ja no els preocupaven; així el Consell de Cervera envià un home perquè parlés amb el senyor d'Anglesola, Hug de Cardona i Guerau de Queralt, i els pregués que fessin anar llurs vassalls i súbdits, amb mercaderies, a la fira i mercats de Verdú.⁶

1. Arxiu Històric de Cervera, Fons municipal, *Registre de Lletres*, 1413-1414, f. 28 v.

2. A.H.C., Fons municipal, *Llibre Verd del Racional*, f. 1.

3. A.H.C., Fons municipal, *Llibre Verd del Racional*, f. 8 v.

4. A.H.C. Fons municipal, *Llibre Verd del Racional*, f. 9 v.

5. A.H.C., Fons municipal, *Llibre de Consells*, 1456, f. 139 v.

6. JOSEP M.ª LLOBET I PORTELLA, *Cervera i les fires de Verdú*, «Recerques Lleidatanes», I (1978), p. 35.

L'última notícia d'aquest segle xv, es refereix als jueus colomins. Ells, junt amb llurs germans de raça de Tàrrrega, Bellpuig i Agramunt, es traslladaren a la vila de Cervera perquè les honres fúnebres que feien els jueus d'aquesta població el dia 9 de febrer de 1479, amb motiu de la mort del rei Joan II, es veiessin més concorregudes. Entre tots foren més de 60, del que uns 30 eren dones, i anaven vestits la meitat amb gramalles de saca i els restants amb gramalles negres, i tots ells portaven caperons.⁷

SEGLE XVI

De primers de l'any 1530, tenim una anotació que ens demostra que la gent de Cervera assistia a la fira de Santa Coloma. Consta que un paer cerverí, anomenat Bartomeu Armengou havia anat a la dita fira a comprar bestiar per compte de la vila i, en tornar a la seva població, se li exigí el pagament dels drets corresponents.⁸

Però no sempre als veïns de Cervera se'ls dispensà bona rebuda a les fires de Santa Coloma. Els que hi havien acudit l'últim dia de febrer de l'any 1558 es trobaren amb la desagradable sorpresa que el senyor Guerau va manar fer pública crida, a so de trompeta, en la que es comunicà a la gent de Cervera que tenia mitja hora per abandonar la vila, terme i baronia de Santa Coloma, i que els desobedients serien castigats amb la pena de cent assots. No cal dir que els cerverins, en oir tal notícia, fugiren precipitadament d'aquella població tan poc acollidora.

El cas és que, arribats a Cervera, demanaren que es reunís el Consell, i el dia 8 de març, en presència dels paers i consellers, el veguer i batlle de la vila, junt amb el seu assessor que era doctor en drets, va prendre informació sota jurament dels esdeveniments de Santa Coloma. El Consell considerarà que el fet era molt injuriós i deshonrós per Cervera, sobretot si es tenia en compte que no hi havia cap causa que motivés el dit afront.

Es resolgué que, atès que Guerau era súbdit de la vegueria de Cervera i havia obrat amb maldat contra els cerverins, es disposava la prohibició que els habitants de la baronia de Santa Coloma entressin a la vila i terme de Cervera o en qualsevol part veïnal de la mateixa com era Montmaneu, Sedó i altres llocs, amb pena de doscents assots pels contraventors; també es prohibia a la gent de Cervera comerciar i tractar amb els de Santa Coloma sota pena de deu lliures. La prohibició duraria irremissiblement tres anys i perpètu-

7. A.H.C., Fons municipal, *Llibre Verd del Racional*, f. 21.

8. A.H.C., Fons municipal, *Llibre de Consells*, 1530, f. 21.

ment si ho creien convenient els successius paers. Va ser manat que aquestes ordenacions fossin fetes públiques a Santa Coloma, Montmaneu i altres poblacions de la vegueria, perquè ningú no pogués alegar ignorància.

A més, s'ordenà que el síndic de Cervera fes instància al veguer per obrir procés contra el dit Guerau, conforme a dret i a justícia.

En realitat desconeixem els motius que podia tenir el senyor de Santa Coloma per fer fugir els cerverins tan ràpidament, ja que és de suposar que obraria mogut per alguna causa. Potser es considerava perjudicat per la competència econòmica.⁹

L'any 1565 a Santa Coloma no es va poder celebrar la fira de Sant Mateu a causa dels estralls de la pesta. La notícia també ens informa que els andorrans que hi havien d'acudir, junt amb els ramats de mules joves que portaven per a vendre, s'havien quedat a Cervera, on demanaren pastures per al bestiar.¹⁰

A finals de segle, concretament l'any 1598, la pesta de nou s'estenia per Santa Coloma. Així, reunit el Consell cerveri resolgué que, atès que el dia 11 de maig era fira a la vila colomina, es possessin guardes als portals de Cervera i, de la millor manera per a evitar avalots, es privés que ningú no hi anés. Si algú contravenís l'ordre, en tornar seria impedit d'entrar a Cervera.¹¹

SEGLE XVII

Comencem aquest segle tal com hem acabat l'anterior, amb la pesta. Les notícies que es reberen pel juliol de 1614, indicaven que algunes persones de Santa Coloma s'havien mort tan ràpidament que no fou possible ni administrar-los l'extremaunció. S'hi envià un home de confiança i d'intel·ligència, anomenat Francesc Rovira, per a comprovar les noves.¹²

Un consell celebrat a primers del mes següent ens assabenta d'on venia la pesta: de França, concretament de Tolosa, i de la vall d'Andorra. Es resolgué posar guardes als portals per a evitar l'entrada de forasters i que s'escrivís a Tàrrega, Agramunt, Igualada, Santa Coloma i a altres poblacions per a què també possessin guardes i fessin córrer l'avís. A més es demanaria a la Comunitat de preveres i als monestirs de Cervera que fessin pregàries per a preservació de semblant mal.¹³

9. A.H.C., Fons municipal, *Llibre de Consells*, 1558, f. 33.

10. A.H.C., Fons municipal, *Llibre de Consells*, 1565, f. 37.

11. A.H.C., Fons municipals, *Llibre de Consells*, 1598, f. 31.

12. A.H.C., Fons municipal, *Llibre de Consells*, 1614, f. 24.

13. A.H.C., Fons municipal, *Llibre de Consells*, 1614, f. 24 v.

La fira de Cinquagèssima de l'any 1615 sembla que es va poder celebrar a Santa Coloma sense cap impediment de tipus epidèmic. Encara més, el marquès d'Almazán, lloctinent i capità general de Catalunya, amb data del 2 de juny, escriví al veguer i paers de Cervera a fi i efecte que els passos perillosos fossin vigilats, per a què la gent que aniria i tornaria de la fira ho fes amb seguretat i sense perill de rebre algun dany.¹⁴

Un document similar va ser tramès per dita autoritat al veguer de Cervera, el 10 de setembre de 1615, pel bon èxit de la fira de Sant Mateu de la vila colomina.¹⁵

L'última notícia que coneixem a través dels llibres municipals de Cervera, referida a Santa Coloma, és del setembre de 1631. Ens assabenta que el senyor Dalmau de Queralt, comte de Santa Coloma, va trametre una carta al Consell de Cervera amb la que els donava informació sobre la pesta i els encarregava de la recerca d'unes capes que devien ser sospitoses de contagi. Així ho demostra l'acord del Consell cerverí que ordena que les dites capes siguin buscades pels llocs de l'Aguda i Clariana, o altres parts on convinga, i, si són trobades, es cremin junt amb tots els aparells amb els que han estat transportades. Inclús fou manat que es capturés un tal Cardó que devia ser l'encarregat del transport d'aquesta perillosa mercaderia.

També fou ordenat que s'escrivís als còsols de Guissona i se'ls pregués que fessin escorcoll a casa d'en Josep Antoni Joan, blanquer de dita vila, per a veure si tenia algunes capes de pastor que hom suposa que havia adquirit d'uns mercaders francesos a canvi de cuirram.

Igualment, va ser manat que s'anés a casa de mestre Jeroni Antoni Joan, blanquer de Cervera, que hem de suposar parent de l'anterior, per a fer-li també escorcoll, tant a casa seva com a una masia que posseïa, i veure si hi tenia capes o altres mercaderies que hagués comprades o baratades als mercaders francesos. Mentrestant, dit Jeroni romandria arrestat a casa seva.

També es prohibí que qualsevol persona de Cervera anés a vendre mercaderies pels llocs circumveïns sense expressa llicència dels paers.

Finalment, i com a última conseqüència dels acords presos pel Consell cerverí amb motiu de la rebuda de la carta del comte de Santa Coloma, va ser manat que un ferrer de Cervera, el qual havia sortit de la vila per anar a ferrar els muls d'uns aranesos que havien arribat al portal, fos ràpidament capturat i posat a la presó del castell de Cervera.¹⁶

---

14. A.H.C., Fons municipal, *Lletres rebudes*.

15. A.H.C., Fons municipal, *Lletres rebudes*.

16. A.H.C., Fons municipal, *Llibre de Consells*, 1631, f. 51.

CONCLUSIONS

Aquestes són, amb breus paraules, les notícies que hem pogut recollir en els llibres i documents de l'Arxiu Històric cerverí sobre les relacions entre Cervera i Santa Coloma de Queralt durant els segles xv, xvi i xvii.

D'aquests tres grans temes al voltant dels quals giren gairebé totes les informacions, com són els contactes comercials, els esdeveniments bèl·lics i les epidèmies de pesta, avui podem constatar que solament el primer, sortosament, és actualitat a les nostres poblacions.